

ASAL FAKTÖRLER

Sayısal miras

ÇETİN KAYA KOÇ koc@sehir.edu.tr

Her geçen saniye yazı, resim ve video olarak binlerce doküman üretiliyor. Şirketler, kişiler, sosyal gruplar ve kamu kurumları web siteleri üzerinde sürekli olarak içerik üretmek ve yayınlamakta. Bir ülke içinde üretilen ve yayınlanan bütün bu sayısal bilgiler yığını, o ülkenin sayısal varlığı. Ancak, bu sayısal varlığı korumak ve kalıcılığını sağlamak için ne yapıyoruz? Bugünden yarına sayısal mirasımızı koruyabiliyor muyuz? Ne yazık ki, hayır.

Bir kitabın ikinci baskısı çıktığında, birinci baskısı ortadan kaybolmuyor. İki baskı arasındaki bazen farklar önemli olabilir. Birinci baskı kitap bazılarımızın kişisel kütüphanesinde durmaya devam ediyor. Daha da önemlisi, üniversite veya kurum kütüphanelerinde varlığını koruyor. Artık yeteri kadar okunmayan, bir zamanların klasik kitapları veya dergileri, milli arşivlerde saklanıyor; kağıt kullanılamaz hale gelirse, doküman mikrofilme dönüşüp saklanıyor.

Ama web böyle mi? Ne yazık ki hayır. Eski baskılar, bir önceki resimler, klasik yazılar mikro saniyeler içinde yok oluyor. Yakın bir zamanda BBC kendisine ait onlarca web sayfasını, artık gereksiz diye silip attı. Ülkemizde de benzeri olaylar oluyor veya olacak. Sayısal mirasımızı korumamız gerekiyor. Bilginin orijinal hali elektronik ise, web üzerinde ise, bu onu değersiz kılmaz. Ancak, İnternet üzerindeki sayfaların ephemeral (geçici) karakteri ne yazık ki, istisnaları kural haline getirmekte. Bir kitabın yok olmasına gözlerimiz yaşarırken (Fahrenheit 451 romanını hatırlayalım), bir web sitesinin kaybolmasına aldırmıyoruz.

Peki sayısal mirasımızı koruyabilir miyiz? Daha doğrusu, şöyle soralım: Dijital mirasımızı çok büyük maliyetler yaratmadan koruyabilir miyiz? Bu sorunun cevabı evet gibi. Donanım maliyetleri gerçekten de çok az. Böyle bir stratejinin en büyük düşmanı donanım maliyeti değil aslında. Tahmini daha güç faktörler var: bunları tutacağımız veri merkezlerinin eleman, elektrik, soğutma ve bakım masrafları, ayrıca doğal afetler, örneğin fırtına, sel, deprem gibi uzun süreli elektrik kesilmelerine yol açabilecek olaylar.

Başka bir dert var. En önemlisi de o: Bu kadar çok verinin (milyonlarca resim, video, kişisel konuşmalar, sosyal paylaşım verileri) hepsi gerçekten dijital miras olacak kadar değerli mi? Değerini bir yana bırakın, bunların sahibi kim. Öyle, alıp saklayamazsınız! İnsanlığın sayısal mirası onun en yeni ve en büyük baş ağrısı.